

Daphne

ÅRGÅNG 30:2 2019

Daphne

Utkommer med minst 2 nummer per år och ges ut av Botaniska Sällskapet i Stockholm i samarbete med Upplands Botaniska Förening.

REDAKTION

Redaktör Niina Sallmén

072-230 49 95

niina@naturforetaget.se

Medredaktör Ingvar Sundh

070-383 30 63

ingvar.sundh@telia.com

Teknisk redaktör Lena Eliasson

070-651 25 27

lena@grafiskaspranget.se

PRENUMERATIONER

Daphne ingår i årsavgiften till resp. förening. Separata prenumerationer kostar 200 kr (2020) och administreras av Botaniska Sällskapet.

BOTANISKA SÄLLSKAPET I STOCKHOLM

c/o Henry Gudmundson

Önskegången 71

135 54 Tyresö

info@bsis.org

Hemsida: www.bsis.org

Twitter: @BSIABD

Plusgiro: 196094-7

Ordinarie medlemsavgift 2020: 200 kr

UPPLANDS BOTANISKA FÖRENING

c/o ArtDatabanken SLU

Box 7007

750 07 Uppsala

upplands.botaniska.forening@gmail.com

Hemsida: upplandsbotaniska.se

Plusgiro: 327956-9, Swish 1234732467

Medlemsavgift 2020: 120 kr

Adressändringar meddelas resp. förening via post eller e-post.

Vill du ha löpande information via e-post? Meddela då din e-postadress till resp. förening.

Årgång 30 nr 2 2019

ISSN 1101-5527

Wikströms Tryckeri AB, Uppsala

Bidrag till *Daphne* mottages tacksamt!

Manus skickas till daphne@bsis.org

Instruktion till författare

Börja alltid manuskriptet med titeln på artikeln följt av namn på författaren/författarna. Artiklar som är längre än en Daphne-sida bör delas upp i stycken med underrubriker. Vetenskapligt namn ska anges för varje art första gången den nämns i den löpande texten, men om texten kan upplevas svårläst på grund av många artnamn kan de vetenskapliga namnen istället samlas i en separat lista. I slutet av artikeln ska eventuell citerad litteratur samlas under rubriken "Litteratur". Gör eventuella tabeller eller uppställningar med hjälp av tabulatorer (ej mellanslag) mellan kolumner. Vi ser gärna att artiklarna illustreras. Har du problem med lämplig illustration, ta kontakt med redaktionen i god tid så kan vi säkert hjälpa till.

Vi ser gärna att du skriver manuskript på dator i något ordbehandlingsprogram. Kontakta redaktionen om du inte kan leverera materialet i digital form. Det redaktionella arbetet underlättas betydligt om vi får filen med manuskriptet via e-post eller USB-minne. Manuskript kan vara korta eller långa. Planerar du ett manuskript på mer än tio sidor – tag kontakt med redaktionen i god tid! Författare ska tillåta att Daphne läggs ut på BSISs och UBFs hemsidor. Har du några frågor är du välkommen att höra av dig till redaktionen.

Ordföranden har ordet:

UPPSUMMERING OCH FRAMÅTBlick

Så här mot slutet av året är det alltid kul att summera den gångna fältsäsongen. Årets botaniska höjdpunkt för min del var nog floraväktarläggret på Gotska Sandön i slutet av juni, med enorma mängder av röd skogslilja, ryl och andra orkidéer. Det var mitt första besök på ön, som jag hade längtat att åka till ända sedan mina syskon besökte den med Fältbiologerna i början av 1970-talet... det kommer en artikel i *Svensk Botanisk Tidskrift* om det äventyret. Men det är inte alltid lätt och upplyftande att floravakta – tre av fyra utflykter för att försöka återfinna en av årets nationella fokusarter inom floraväktariet, källgräs *Catabrosa aquatica*, gav tyvärr inga återfynd. Extra roligt är det när man till slut lyckas återfinna målarten, som jag ändå gjorde vid två fina källflöden i betesmarker sydväst om Uppsala, eller när jag åter fann många blad av stor låsbräken på dess enda lokal i Uppsala kommun.

ANNAT NEDSLÄENDE ÄR en del invasiva främmande arters framfart. Jättebalsamin *Impatiens glandulifera* verkar ha ökat kraftigt i de nedre delarna av förra årets nyetablerade kommunala naturreservat Årike Fyris. För att råda bot på detta anordnade Upplands Botaniska Förening (UBF) en aktionskväll i mitten av juni då vi ryckte spirande skott av arten. Tyvärr var vi bara tre personer under denna första kampanj, till följd av krock med skolavslutning och hot om regn. Kommande år måste vi, tillsammans med kommunen, göra en kraftansträngning för att försöka utrota arten. Om inget görs kommer den annars ha tagit över stora sträckor längs åriken inom 10–20 år. Passande nog är just balsaminerna årets växt under 2020.

UNDER MOSSORNAS DAG 13 oktober hade UBF årets sista excursion för att titta på vitmossor i gamla torvgravar, vitmossornas ruderatmarker. Vi fann minst 24 av landets 44 arter. Lagom till jul kommer den sista Nationalnyckelvolymen om bladmossor, som omfattar just vitmossor samt björnmossor och sotmossor – kanske blir den årets julklapp?

Sebastian

FOTO: MARIA SUNDBERG HJELM

Sebastian Sundberg
ordförande UBF

Upplands
Botaniska Förening

Notis från redaktören

Efter drygt ett års uppehåll under föräldraledighet är jag nu tillbaka som redaktör för *Daphne*, nu med en medredaktör: *Ingvar Sundh*. Under min frånvaro blev det av olika skäl ett uppehåll i utgivningen av *Daphne*, men nu börjar *Daphne* komma ut som vanligt igen.

Niina Sallmén

Mer om mossor på sid.5.

Våggig sidenmossa, *Plagiothecium undulatum*; Nämdö Böte, gransluttning.

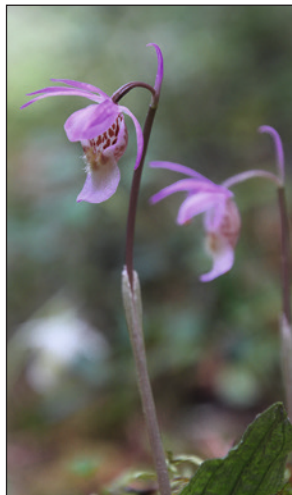
FOTO: HENRY GUDMUNDSON.

Exkursion

Orsa finnmark och Hamra nationalpark

ANDERS HELANDER TEXT OCH FOTO

Norna *Calypso bulbosa*.

SISTA HELGEN I maj 2019 genomförde ett drygt 15-tal medlemmar i Upplands Botaniska Förening en exkursion till Orsa finnmark i de skogrika och odsliga gränstrakterna mellan landskapen Dalarna, Härjedalen och Hälsingland. Resans mål var området kring Hamra nationalpark, ett urskogs- och myrområde beläget i nordöstra delen av Dalarna, men som tillhör Gävleborgs län.

Resan mot norr påbörjades tidigt lördag morgon från centrala Uppsala. Första stoppet var redan i Sevedskvarn vid Dalälven, nära huvudentrén till Färnebofjärdens nationalpark, där den sällsynta sumpviolen *Viola uliginosa* blommade i stort antal på älvängarna. Karin Haulin guidade om nationalparkens historia och hade även ordnat ett besök och lunch i naturum vid Gysingeforsarna. Därefter fortsatte resan norrut via Falun, Rättvik och Orsa. Under färden passerade vi bland annat det vidsträckta myrområdet Koppången och platser som Noppikoski vilket vittnade om områdets finska historia. Under resan norrut anslöt ytterligare ett par exkursionsdeltagare.

Nornan – en rosa färgklick i barrskogen

Senare på dagen, efter en stunds letande i trakten av Hamra nationalpark, hittades så huvudattraktionen för exkursionen, den sällsynta orkidén norna *Calypso bulbosa* som här har sin sydligaste kända växtlokal i landet. Eftersom arten är skyddsklassad avslöjas inga närmare detaljer om växtplatsen. Det kändes nästan överkligt att se denna vackra och färggranna lilla blomma mitt inne i en svensk barrskog bland mossa och lingonris. Tidpunkten för resan visade sig vara helt rätt vald, eftersom de flesta exemplaren stod i sin praktfullaste blomning. Dessutom hade vädret förbättrats och istället för regnskurar tidigare under dagen sprack det upp under vårt besök. För att riktigt kunna studera och fotografera nornan, som förekom både i den vanliga rosa och en helvit färgvariant, krävdes närbkontakt på alla fyra. Det kändes svårt att sluta beundra blommorna men efter en fikapaus avslutades ändå besöket med att vi hjälptes åt att uppskatta antalet blommande respektive vegetativa plantor för en floraväktarrapport. Sammanlagt hittades ett drygt 50-tal plantor varav nästan hälften hade blomstängel.

Utspisning och övernattning i Fågelsjö

Därefter gick färden vidare till Fågelsjö för gemensamt boende på Svenska Turistföreningens vandrarhem, ett stort trähus som disponerades i sin helhet. Efter inkvartering intogs en god middag

Solnedgång över Fågelsjön.

på Fågelsjö gammelgård och kafé "Bortom Åa" som låg på bekvämt promenadavstånd från vandrarhemmet. Efter middagen var det fria aktiviteter i området vilket passade mycket bra eftersom himlen hade blivit nästan molnfri och Fågelsjön låg spegelblank i solnedgången. Känslan av att befinna sig i en norrländsk vildmark förstärktes av ropande storlommar och tranor, spelande småspovar och sjungande bergfinkar (om man nu kan kalla bergfinkens monotona läte för sång!). Stenarna i området var täckta av vackra bågmönster av vinterlav *Arctoparmelia centrifuga* och i strandskogen växte den likaledes vackra gulgröna norrlandslaven *Nephroma arcticum*. Dessutom gavs goda möjligheter att lära sig skilja på sandtrav *Arabidopsis arenosa* och grustrav *Arabidopsis suecica*, som båda växte vid gammelgården och längs vägkanter i Fågelsjö.

Bland torrfuror och lavar i Hamra nationalpark

Nästa morgon intogs frukosten på Fågelsjö gammelgård och kafé som också hade ordnat fältanpassade lunchpaket. Nu bar det av till Hamra nationalpark som ligger endast några kilometer från Fågelsjö. Hamra blev nationalpark redan 1909 och är därmed en av de äldsta nationalparkerna i Sverige. Den var även landets minsta nationalpark fram till 2011 då flera närliggande naturreservat införlivades i parken och ytan tiofaldigades. Parken kännetecknas av en blandning av myrområden och urskog med tallar av imponerande storlek, vridna torrfuror och gamla björkar varav de flesta var kraftigt lavbehängda. Från vår utgångspunkt för besöket, den så kallade Huvudentrén i västra delen av nationalparken, gjorde vi korta exkursioner i skog eller över myr utifrån intresse. Vi fann exempelvis lunglav *Lobaria pulmonaria*, som är en signalart för orörd och skyddsvärd natur, och blålar av den illgröna och giftiga varglaven *Letharia vulpina*.

Varglav *Letharia vulpina*.

Först en skuggviol och sedan hemåt

Efter besöket i Hamra nationalpark hann vi med ytterligare ett stopp vid en skuggig bäckravin längs vägen mot Los i Hälsingland. Syftet var att försöka hitta den sällsynta skuggviolen *Viola selkirkii* som har en nordlig utbredning i landet. Efter lite letande i ett översilningskärr hittades bland mängder av vegetativa exemplar ett enda som blommade. På samma lokal växte dessutom kransrams *Polygonatum verticillatum* men den var fortfarande i knopp. Efter att matsäcken intagits sa vi tack till dem som hjälpts åt att arrangera exkursionen, framförallt Anneli Sandström som hållit i trådarna. Sedan var det dags att påbörja den långa hemresan till Uppland, vilket dock passade ganska bra eftersom det hade börjat regna. Sammantaget var det en mycket trevlig resa med många roliga naturupplevelser, inte minst förstås nornan som var ett "livskryss" för de flesta av deltagarna.

Sumpviol *Viola uliginosa* t.v.
och skuggviol *Viola selkirkii* t.h.

Skärgårdssommar med kultur

ANDERS ERIXON OCH HENRY GUDMUNDSON

SOMMAREN 2019 RESTE jag och Henry (Gudmundson) runt i Stockholms skärgård och letade upp botaniska pärlor. Det började på Nämndös nordspets, Nämndö Böte. Naturvårdsverket kommer inom några år att inviga sin andra marina nationalpark, Nämndöskärgården. I anslutning till den ligger öbågen med kalköar: Runmarö-Munkö-Nämndö-Mörtö-Ornö-Utö. Ja, runt hela Östra Svealand finns en cirkel med urkalksten som är ca tre gånger äldre än Gotlands "korallkalk". Det finns en teori om att området träffats av en meteorit för mycket länge sen.

Kalkberggrunden gör att floran blir mycket rik. Kalciumjoner har en mycket viktig roll i växten. Bland annat stärker de cellväggen, är viktiga för immunförsvaret och har en avgörande roll i saltbalansen.

Nämndö Böte

Norra Nämndö är både naturreservat och Natura 2000-område. Människor har bott där i över tusen år och det finns många spännande fornlämningar. Den 6 juni gjorde vi en exkursion dit. Först läste vi om pestepidemin 1710 och annat historiskt. Sen blommorna! Mest minnesvärt var kanske dansk skörbjuggsört *Cochlearia danica*, vit skogslilja *Cephalanthera longifolia*, ett bestånd av lupinväppling (*Thermopsis* sp.) samt massor av lundskafting *Brachypodium sylvaticum*, ett ökande, kalkgynnad lundgräs, som bildade hela ängar. Vi besökte grottan "Ingmans kula" och där hittade Henry kalkkammosa *Ctenidium molluscum* (återfynd) samt vågig sidenmossa *Plagiothecium undulatum*, den senare en kalkskyende(!), västlig och fuktgynnad art. Hällarna prickades av tjock kantlav, *Squamarina cartilaginea*, och den färgglada fjällig svavellav *Gyalolechia bracteata*. Båda kalkgynnade och återfunna. Ett litet ex. av vårtåtel *Aira praecox* växte på stigen – en ökande, tidig mini-annuell. Urban Ekstam deltog, och berättade om sitt arbete med naturbetesmarker.

Dansk skörbjuggsört,
Cochlearia danica;
Nämndö Böte.
FOTO: HENRY GUDMUNDSON.

Hällar på Runmarö.
FOTO:ANDERS ERIXON.

Runmarö

Den 9 juni blev det en heldag på Runmarö med dikt av Tranströmer, som hade sitt sommarparadis vid Gatan där vi steg iland. Ön är full av rara blommor och kulturmänniskor. Strindberg och von Essen bodde på var sin sida av vägen i Nore och relationen var spänd. Den framlidne BSIS-medlemmen Olle Strohl hade sommarnöje här. Jan Andersson, flora-väktare, lyckades återse rara växter vid hans stuga i mötet med en släkting; lungrot *Blitum bonus-henricus*.

I Uppeby sitter det insektsfällor högt och lågt. Det är biologen, entomologen och författaren Fredrik Sjöberg som bor där. Han mötte oss och berättade lite om ön. Han är specialist på blomflugor men har också skrivit om Tranströmers insektssamling. Denna dag hade vi sällskap även av Lars-Åke Janzon, som liksom Fredrik Sjöberg är bra på kryp! Lars-Åke är f.d. jourhavande biolog på Naturhistoriska riksmuseet. Vid midsommar återfann Fredrik för övrigt röd skogslilja *Cephalantera rubra* som inte setts på ön på många år.

Vi såg mängder av vit skogslilja, slätterfibbla *Hypochaeris maculata*, och spikvallmo *Papaver argemone*, samt i en grusgrop en larv av apollofjäril samt lunddraba *Arabis hirsuta*. Kalkmarkerna lyste i gult och violett av alla blommor. När vi skulle gå på båten i Styrsvik hittade Henry tysk fingerört *Potentilla thuringiaca** (Typiskt honom!). Kul att några boende från ön som sett vår "reklamklapp" också hängde på.

* tidigare funnen på ön

Röd skogslilja *Cephalantera rubra* på Utö.
FOTO:ANDERS ERIXON.

Utö

Den röda skogsliljan blommar gärna i början av juli, så vi åkte till Utö den 6 juli för att leta efter den. Först besökte vi "Barnens bad" för att titta på blommande klibbglim. Där fanns också mängder av paddfot *Asperugo procumbens*. På vägen hittade Henry en ny lokal för ryl *Chimaphila umbellata*. Medan vi rastade försvann Jan på jakt efter röd skogslilja. Och han hittade dem! Han visade några ex vid en väg och när vi finkammade området dök det upp fler och fler. Man hörde förtjusta rop i skogen.

Klibbglim *Silene viscosa*. En skärgårdsspecialité, på spridning?

FOTO: HENRY GUDMUNDSON.

Ryl *Chimaphila umbellata*. Rödlistad som Starkt hotad (EN).

FOTO: HENRY GUDMUNDSON.

Fjällhüllebräken *Woodsia alpina*. Känd ifrån Kalköarna; Kan bilda hybrid med vanlig *W. ilvensis*.

FOTO: HENRY GUDMUNDSON.

Sammanlagt var det ett femtontal vackert blommande ex. Senare nosade Henry upp ett ställe till, med ungefär lika många. Vilken dag! Viktigt för floraväkeriet, som var ett av syftena med exkursionen. På Utö hann vi också prata lite om gruvan och människornas eländiga liv där. I själva samhället vid Grubvbryggan är floran mycket rik.

Mörtö

Den sista kalkön som vi utforskade i somras var Mörtö. En 5 km lång ö söder om Nämdö. Där var många av de boende intresserade och familjen Wallenberg guidade på sina marker. Ön är känd för sin fältvädd *Scabiosa columbaria*, men den stod ganska glest där vi rörde oss. Annars såg vi ungefär samma flora som på de andra öarna. Det finns en hel del getapel *Rhamnus cathartica* på Mörtö, och jag berättade lite om hur den vördades förr och att den kan användas att impregnera nät med och att bären kan användas till att göra bläck i olika färger. Vi kämpade oss genom träskmarker på jakt efter sällsyntheter som majviva *Primula farinosa*, men det har vuxit igen och arten kunde inte återfinnas. I stället sågs massor av kärrbräken *Thelypteris palustris* och starrar; Om brunstarr *Carex acutiformis* diskuterades livligt ...

Vår största dagfjäril apollofjäril *Parnassius apollo* sågs på flera ställen, liksom skogsgräsfjäril *Erebia ligea*.

Ett krypbjörnbär var troligen gyllenbjörnbär *Rubus aureolus*, som är vanlig i skärgården. Luddros *Rosa sherardii* är ytterligare en kustklimatgynnad art som växte här. När vi kom till bryggan vid Mörtö södra samlades ännu fler öbor och vi diskuterade om det vore möjligt att ordna en aktivitet på Mörtö på De vilda blommornas dag i juni 2020.

Ja, nu har vi några öar från "kalköbågen" kvar att utforska. Skarprunmarn var vi på 2018, men på bland andra Munkö, Rånö, och Ornö finns förstås mycket att se.

Jag har besökt flera områden på Ornö i år, men det är en stor ö och många vägar är igenbommade. Troligen är östsidan lämpligast för våra exkursioner. Hoppas att sommaren 2020 blir lika fin som den här och att många vill hänga med då också!

Oktober, 2019

Floran på naturaliserade åkrar på Östahalvön, Heby kommun

CAMILLA WINQVIST TEXT OCH FOTO

ÅKERMARKENS FLORA OCH fauna har intresserat mig sedan min doktorandtid i ett projekt som studerade åkrar. Då fick jag med egna ögon se hur artrika och variabla även hårt brukade åkrar kan vara om förutsättningarna är de rätta. Så nu när jag förvaltar ett område där åkermark ingår så var jag förstas nyfiken på floran och faunan på "mina åkrar". Under sommaren 2018 inventerade studenten Beata Larsson naturaliserade åkrar på Östahalvön utanför Tärnsjö samhälle i Heby kommun. Syftet med inventeringen var dels att få underlag för områdets framtida skötsel, dels att bidra till att öka kunskapen om vilka arter som förekommer mer generellt. Som väntat var åkrarna i området artrika och speglade väl jordmån, omgivande landskap och hävdmetod, och vi har fått bättre insikt om hur vi bäst kan sköta dem i framtiden.

Östa, många naturtyper på liten yta

Östahalvön ligger i den nordvästra delen av Heby kommun och är en halvö i nedre Dalälven. Dalkarlsåsen/Enköpingsåsen sträcker sig genom området i sydost-nordvästlig riktning. Området ligger invid Färnebofjärdens nationalpark och Dalälven, alltså precis på *limes norrlandicus*. Halvön är ett Natura 2000-område inom art- och habitatdirektivet, ingår i Biosfärområde Älvlandskapet Nedre Dalälven och är ett riksintresse för friluftsliv, rörligt friluftsliv och naturvård. Här ligger också naturreservaten Östa och Ingbo källor som förvaltas av Heby kommun. Det är också ett populärt friluftsområde med sommarstugor och goda möjligheter till camping.

Östahalvön kantas av en sammanhängande sandstrand på den norra och västra sidan och av myrmarker på den östra sidan. De centrala delarna av halvön utgörs av skog och två stora mossar. Mest är det barrskog, men även blandskog med asp och björk förekommer. Av speciellt intresse är tallskogen på åsen. Brukade marker finns främst i de sydvästra delarna.

Kartan i figur 1 visar de undersökta åkrarna på Östahalvön. Åkern mellan Färnesandsbadet och Fiskartorpet ingår i Östa naturreservat, men alla tre ligger på kommunens mark och sköts på liknande sätt.

Halvöns berggrund består främst av granit och granodiorit. På ömsida sidor om rullstensåsen breder områden med mo och sand ut sig. För övrigt består jordmånen huvudsakligen av morän. Lera förekommer på ett fåtal platser.

Många som besöker Östa gör det för att njuta av stränderna, älven, skogen eller mossarna, men även den stora ängen vid Färnesandsbadet

Naturaliserad åker:

en yta som tidigare brukats traditionellt som spannmålsåker eller vall, men som nu sköts med slåtter eller bete och därför över tid får en för platsen mer naturlig flora. Detta är en naturtyp som kan utveckla stor artrikedom bland växter och insekter.

Figur 1. Karta över Östahalvön.

lockar besökare med sin fina flora och fauna. Ängen har betats i perioder, men de senaste åren har den skötts genom sen slåtter. Åkrarna i området är det få som lägger märke till, förutom när ängsklocka *Campanula patula* och bergsyra *Rumex acetosella* blommar! (Se bild.)

Åkrarnas historia

De första spåren av människor i Östa är ca fem tusen år gamla. Exakt när man började med åkerbruk är osäkert, men i dess tidigaste form var det ett svedjebruk. Odlingslotterna bearbetades med stenredskap. Från ungefär 1840 finns information om ägarskiften i Östa. I takt med att jordbruken lades ner och området fick karaktär mer av friluftsområde så försvagades också hävden av markerna. Traditionellt åkerbruk upphörde runt år 2000 och efter det har markerna inte plöjts upp, gödslats eller såtts in. Efter några år utan hävd var behovet av restaurering stort. Markerna slogs därför med slåtterkross för att få bukt med sly och annan ohävdsväxt. Nu slås markerna vid behov. Under bördiga år kan man ta två skördar på de frodigaste delarna, medan magra år inte ens ger en skörd.

Ett brett spektrum av arter

Under några veckor i juli 2018 inventerades de tre största åkrarna i Östa översiktligt för att ge ett hum om vilka arter som förekommer och i vilket stadium av naturalisering som åkrarna befinner sig. I Artportalen finns endast rotfibbla *Hypochaeris radicata* och blomsterlupin *Lupinus polyphyllus* rapporterade från åkrarna, så artantalet kommer att öka betydligt när vårt resultat rapporteras in. Totalt hittades 80 arter på de tre inventerade åkrarna, med 60, 52 respektive 38 på de individuella åkrarna, från norr till söder. Slyplantor av de i området förekommande trädslagen har inte räknats in, och några grupper av arter som exempelvis maskrosor, hagfibblor och styvfibblor har räknats som en art.

Vi fann en stor variation av arter med olika karaktärer, alltifrån ettåriga, störningsgynnade åkerogräs som exempelvis baldersbrå *Tripleurospermum inodorum*, hampdån *Galeopsis speciosa* och svinmålla *Chenopodium album*, till perenna, positiva signalarter för betes- och slåttermarker som prästkrage *Leucanthemum vulgare*, gulmåra *Galium verum*, ängsfryle *Luzula multiflora* och ärenpris *Veronica officinalis*.

Ängsklockor och lada på den norra åkern.

Även oxtunga *Anchusa officinalis* noterades, en tvåårig art som ofta hittas i kulturpåverkade områden. En ettårig positiv signalart hittades också, höskallra *Rhinanthus angustifolius*. Några av arterna är storvuxna och orsakar problem på en ängsmark i området, så de kommer att hållas efter, exempelvis älggräs *Filipendula ulmaria*, örnbräken *Pteridium aquilinum* och blomsterlupin.

Flera arters svenska såväl som vetenskapliga namn indikerar att de trivs på åkermark, exempelvis åkerförgätmigej *Myosotis arvensis*, åkerfräken *Equisetum arvense* och åkertistel *Cirsium arvense*. Andra namn signalerar koppling till ängsskötsel, som ängshaverrot *Tragopogon pratensis*, ängskavle *Alopecurus pratensis* och ängskovall *Melampyrum pratense*. Ytterligare några arter för tankarna till skog, som skogsnoppa *Gnaphalium sylvaticum* och midsommarblomster/skogsnäva *Geranium sylvaticum*, även om dessa två växer i en rad olika miljöer.

Arterna spänner också över en ansenlig gradient med avseende på markens näringsinnehåll och fuktighet. Några arter är karaktäristiska för magra, torra marker, som exempelvis rödven *Agrostis capillaris*, gråfibbla *Pilosella officinarum* och bergssyra, medan andra signalerar näringsrika och/eller fuktiga marker, som exempelvis kärtistel *Cirsium palustre*, knapptåg *Juncus conglomeratus*, brännässla *Urtica dioica* och hundkåx *Anthriscus sylvestris*.

Två arter som angetts i inventeringen är rödlistade som NT. Fynden har ännu inte bekräftats och kommer därför att rapporteras officiellt vid senare tillfälle.

Mellanåkern i Östa.

Framtida skötsel förslag

Den nordligaste åkern är torr och mager och den mest artrika. De mest utbredda arterna här är bergsyra, hagfibblor *Hieracium* L. sect. *Vulgata* och nysört *Achillea ptarmica*. Några arter som endast hittats här är ängsfryle, ärenpris och oxtunga. Denna åker saknar grässvål på stora delar och hyser en intressant insektsfauna, med violett kantad guldvinge *Lycaena hippothoe* och sexfläckig bastardsvärmare *Zygaena filipendulae*. Dessa båda är rödlistade som NT och den sistnämnda gynnas av svag hävd. För framtida skötsel är fortsatt slåtter eller betesputsning efter blomning önskvärdt, kanske i kombination med lätt harvning för att hålla ytan i sin störda fas. Punktinsatser kan krävas för att hålla sly och blomsterlupin i schack.

Den mellersta åkern är fortfarande tydligt påverkad av höga näringshalter och har en tät grässvål. Denna åker kan beskrivas som en artrik vall och den skördas som en vall med upp till två skördar per år. De mest utbredda arterna är hundkäx och kråkvicker *Vicia cracca*. Några arter som bara hittades på denna åker är gulvial *Lathyrus pratensis* och gåsört *Argentina anserina*. Tyvärr har blomsterlupin fått stor spridning här. Eventuellt kan åkern plöjas upp i framtiden och brukas som spannmålsåker för att bekämpa blomsterlupinerna. En idé är att odla äldre spannmålssorter här i samarbete med någon förening och hoppas på att några av våra hotade åkerogräs visar sig.

Den södra åkern är torr och mager, och den mest utbredda arten här är gråfibbla. En art som bara hittats här är åkerförgätmigej. Förslag på skötsel är att åkern slås vid behov och det avslagna materialet förs bort. Lätt harvning och punktbehandling av sly och blomsterlupiner kan behövas.

I Östa finns också en naturlig äng, en anlagd äng och en pollinerarträdgård. Alla med intressant flora och fauna, men mer om det en annan gång!

Välkomna till Östa och hjälp gärna till att fylla på med ytterligare arter!

Välbesökt ruderatmark på Färingsö

PATRIK ENGSTRÖM

JAG BOR I Stenhamra på Färingsö, Ekerö kommun. Det blir ofta långa promenader med hunden och ibland upptäcker man något spännande. Den åttonde augusti 2019 skulle bli en sådan dag.

Kommunen håller på att gräva ner kommunalt avlopp och vatten till alla tidigare sommarfastigheter som nu blivit permanenta boenden. Då kan det dyka upp udda växter där grävmaskinerna varit i farten och där man ibland lagt på matjord för att snygga till efter slutfört arbete. Det var just ett sådant ställe jag kom att gå förbi en solig dag i början av augusti.

Det första jag ser är en vackert knallgul Asteraceae som jag inte kände igen. Fotade med mobilen och skickade iväg till Mora Aronsson som var snabb på att svara. Det visade sig vara gullskära *Cosmos sulphureus*. Den dominerande arten på lokalen var dock rosenkära *Cosmos bipinnatus* tätt följd av koriander *Coriandrum sativum*. Vackert blommande kranskrage *Glebionis coronaria* samt blommande broksalvia *Salvia viridis*, både blålila och vita varianter växte också i goda antal. Plötsligt fångades mitt öga av en otroligt färggrann blomma i intensivt blått, gult och vitt. Det var den i Medelhavsområdet förekommande blåvindan *Convolvulus tricolor*. Andra intressanta växter på lokalen var sommarflox *Phlox drummondii*, sommarslöja *Gypsophila elegans*, klätt *Agrostemma githago*, åkernejlika *Vaccaria hispanica*, jungfrun i det gröna *Nigella damascena*, bovete *Fagopyrum esculentum*, dill *Anethum graveolens*, blå snokört *Echium plantagineum* samt blåklint *Centaurea cyanus* i olika färgvarianter.

Blåvinda *Convolvulus tricolor*,
t.v. Rosenskära *Cosmos
bipinnatus* t.h.

Gullskära *Cosmos sulphureus*.

Efter en stund fortsatte jag gå längs kanten på fältet där de tidigare under sommaren grävt för kommunalt vatten. Inga speciella växter sågs utom någon enstaka rosenkära, annars bara det vanliga som brukar komma upp, likt baldersbrå och åkertistel m.fl. vanliga åkerogräs. Men efter ca 100 m började det dyka upp intressanta växter igen. Denna gång var grekisk lövkoja *Matthiola longipetala* en av de dominerande arterna. Annars fanns flera av de arter som sågs på första lokalen även här.

Efter att jag hade rapporterat på Artportalen började botanister besöka de bägge lokalerna och fler nya arter upptäcktes. En liten rosablommig lupin som ännu är obestämd (min gissning är *Lupinus* cf. *hispanicus*) väckte stort intresse. Även en vackert blommande spindelzinnia *Zinnia peruviana*, samt kinesisk förgätmigej *Cynoglossum amabile*, hittades också av tillresta botanister.

Men hur hade växterna kommit hit och varför växte de på två distinkta lokaler med hundra meters mellanrum? Jag började med att prata med mannen som bor i huset närmast den första lokalen. Han sa att jag skulle tala med kvinnan som bor i huset vid den andra lokalen.

Grekisk lövkoja *Matthiola longipetala*. Frukt t.h.

Hon odlade många olika växter och kunde säkert veta var dessa kommit ifrån. När jag till sist fick jag tag på henne och hennes man, berättade de att de hållt ut en påse frön från Lidl på den andra lokalen, precis utanför deras tomt. Det såg ju så tråkigt ut där grävmaskinerna varit i farten. Men grävmaskinerna var inte helt klara och fick med sig jord, nu med deras fröblandning, upp till den första lokalen. Så småningom lämnade maskinerna stället och växterna började gro. Och när väl lokalen blivit upptäckt började botanister droppa in för att beskåda de blommande växterna. Lokalen varade ganska länge men till sist tog rådjuren och frosten hand om det som fortfarande var i blom.

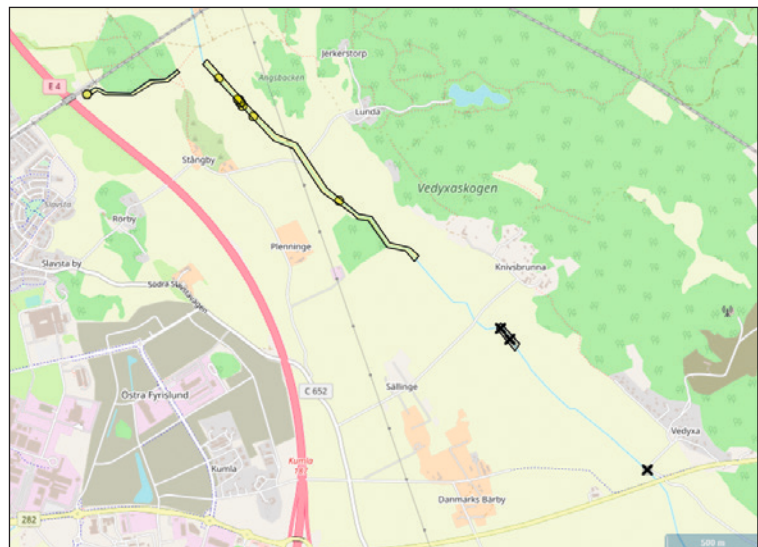
Åter till källfränet i Samnan, sydost om Uppsala

SEBASTIAN SUNDBERG

FÖR Knappt TRE år sedan redogjorde jag i *Daphne* (Sundberg 2017) för källfränets *Nasturtium officinale* förekomst och expansion kring Uppsala till och med 2016. Redan påföljande år hittade jag en ny förekomst i vattendraget/diket Samnan, en dryg kilometer längre nedströms än den tidigare mest avlägsna i förhållande till den förmodat ursprungliga spridningskällan vid Enbacken, Årsta. Jag förmodade då att arten snabbt skulle fortsätta sin expansion i vattendraget.

För att ta reda på hur det ligger till gjorde jag ett förnyat eftersök den 6 oktober 2019 genom att gå längs Samnan från "Lilla bron" ute på Lövstaslättan hela vägen till Enbacken, en sträcka på närmare 7 kilometer (den sista sträckan av Samnan på 400 m, mellan Lilla bron och Sävjaån, gick jag utan resultat redan i september 2017). Till min förvåning hittade jag inga nya förekomster, inte heller återfann jag arten på dess sydligaste lokaler från 2016 och 2017. Dessutom var den märkbart mer fåtalig även i den övre kilometern, från täckdikets utlopp från Enbacken, med totalt ca 12 kvadratmeter i åtta förekomster, som endast var vegetativa. Alltså bara en sjättedel av mängden som jag noterade tre år tidigare. Vad kan detta bero på? Jag misstänker att den torra sommaren 2018 kan ha missgynnat källfränet så att den försvann från många dellokaler. Jag noterade även att det verkade finnas mer äkta förgätmigej i år – kanske den art som växer på mest likartade platser som källfränet i diket. Däremot verkar mängden av källfräne i diket vid Enbacken vara likartad och lika rikt blommande som 2016, då jag uppskattade täckningen till 1000 kvadratmeter. Där fanns det

Utbredningen av källfränet i Samnan 2019 markeras genom gula prickar, medan kryss markerar fyndplatser från 2016–2017 där arten ej återfanns 2019; polygonerna markerar utsträckningen av större floraväktarlokaler 2016. Förekomsten vid Enbacken var lika stor 2016 och 2019.

dessutom fler och större förekomster i själva dagvattendammen, ovanför diket, än 2016 (20 kvadratmeter jämfört med endast 3). Framtiden får utvisa hur det går för källfränet i Samnan, men det lär nog dröja innan den når fram till Sävjaån, om den alls lyckas sprida sig dit. Det finns många hinder i form av andra växter och förna som fungerar som ett filter för vattenspridda frön, så det krävs nog rejäla mängder nederbörd eller smältvatten för att flödena ska övertrumfa hindren. Men visst är det spännande med dynamik och att framtiden inte är så förutsägbar?!

Referens

Sundberg, S. 2017. Källfräne – rödlistad men främmande och invasiv kring Uppsala? *Daphne* 28(1): 2–7.

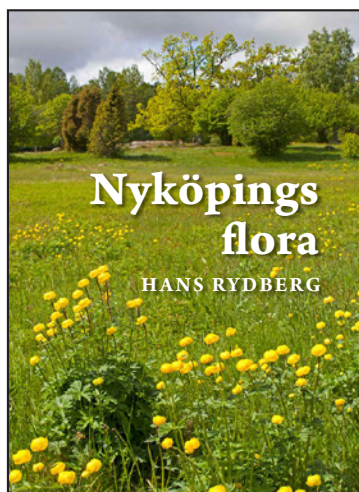
Den största av åtta kvarvarande delförekomster av källfräne *Nasturtium officinale* i vattendraget Samnan, SO om Uppsala 6 oktober 2019.

FOTO: SEBASTIAN SUNDBERG.

Bokrecension

Nyköpings flora av Hans Rydberg

JAN Y ANDERSSON TEXT OCH FOTO

HANS RYDBERGS NYKÖPINGS FLORA (SBF-förlaget), kom ut i början av 2019. Projektet som lett fram till kärlväxtfloran har löpande beskrivits i *Daphne* av Hans Rydberg själv, så förväntningarna har varit höga. Jag får konstatera att floran innehåller allt man kan förvänta sig från en "lokal-flora" men också flera nya infallsvinklar som i idag är högaktuella relaterade till floradynamiken i ett landskap under snabb förändring. Boken beskrivs som "en tätort ur ett botaniskt perspektiv", vilket säger det mesta. Den tar upp områdets botaniska historia och inventeringar, naturliga och urbana biotoper, samt 25 olika utflyktsmål. Det läggs ett stort fokus på att visa vilka viktiga floraförändringar som skett och fortfarande sker, samt att försöka förklara vad som är orsakerna. Boken baserar sig på flera olika inventeringar, alltifrån 1800-talet och framåt, och har kompletterats av ett mer omfattande florainventeringsprojekt under åren 2014–2017. Boken avslutas med en utförlig artförteckning. Totalt under de senaste trettio åren har det påträffats mer än 1 500 kärlväxttaxa (arter, underarter och hybrider) i området. Artportalen har här varit till största nytta och alla fynd finns registrerade där med över 80 000 fyndnoteringar. Att få fram en komplett flora på drygt fem år är imponerande, även om arealen var begränsad. Boken innehåller 303 sidor.

Om författaren

Hans Rydberg behöver knappast någon presentation för svenska botanister. Han är känd för att vara en utomordentligt god maskroskännare, men förutom detta kan han Sveriges kärlväxtflora på sina fem fingrar, och är väl bevandrad i de svåra artgrupperna (ofta apomikter). Han var t ex en av huvudförfattarna till "Sörmlands flora", har varit redaktör för *Daphne*, och varit ledamot i Svenska Botaniska Föreningens styrelse. Han arbetade också tidigare i Nyköping på Länsstyrelsen i Södermanlands län, och fick möjligheter att under trettio års tid ingående bekanta sig med Nyköpings botaniska kvaliteter. Numera arbetar han som konsult, med mera.

Nyköping – ett botaniskt eldorado

Nyköpings Flora omfattar ett område på omkring en kvadratmil, en rimlig areal för att inte arbetet skulle bli för omfattande och tidsödande. Hela Nyköpings kommun är som jämförelse drygt

Sjösakärren – rikkärr.

tjugo gånger större. Nyköpingsområdet är botaniskt mycket rikt, ett av de artrikaste områdena längs hela östersjökusten. Detta har flera orsaker. Området är geologiskt och geografiskt mångskiftande med flera vattendrag, havsvikar med omgivande strandängar, åtskilliga kalkstråk i berggrund och morän, och även skalgrus i vissa åsar, vilka alla ger förutsättningar för en rik flora. Dessutom har Nyköping legat (och ligger alltjämt) längs viktiga transportleder och det finns stor kulturpåverkan från landsvägar, järnvägar och hamnar. (Linné bör ha passerat på landsvägen genom Nyköping på väg mot Öland år 1741 men det är osäkert om han stannade och botaniserade i området, tyvärr.) Det finns också en gammal trädgårdskultur i staden och ett antal växter har spritt sig och naturaliserats från parker och trädgårdar. Området innefattar flera naturreservat och Natura 2000-områden. Två välkända pärlor är Sjösakärren (rikkärr) och Lindbacke (naturbetesmark).

Historik, äldre och nyare inventeringar, samt ett fokus på floraförändringar

Ett viktigt mål med projektet var att identifiera de floraförändringar som pågått och pågår. I urbana miljöer är detta oftast extra tydligt. I boken går man därför igenom botaniksamlingar alltifrån 1800-talet, då botanisterna Carl Blom och H. Wilhelm Arnell var aktiva, och vidare framåt i tiden. På 1960-talet gjorde naturvärden sitt inträde med stadsträdgårdsmästare Birger Pettersson, som dessutom var en

Lindbacke – naturbetesmark

duktig amatörbotanist. Han inventerade en stor del av Nyköping och upprättade artlistor med frekvensangivelse för de olika arterna. Många olika botanister och naturvårdare har sedan besökt, inventerat eller gjort andra arbetsinsatser i området, i privat regi eller som en del i något ideellt eller regionalt/kommunalt projekt. Inte minst inventerades Nyköpings-området under projektet Sörmlands flora (ca 1980–2001). Som nämnts ovan inventerades området på nytt åren 2014–2017 för att komplettera tidigare inventeringar, samt att allmänt uppdatera kunskapsläget. Det tog något längre tid än vad som var tänkt från början, men återbesök var nödvändiga, och belägg behövde granskas. Inventeringsmetodiken bestod i att ta ut ett antal stickprovsdellokalerna i inventeringsområdet och notera alla arter där. Sällsyntare arter noterades direkt med sina koordinater. Ett tjugotal inventerare engagerades i arbetet, i varierande omfattning.

Nyköpings flora redovisar detaljerat de floraförändringar som området genomgått och i högsta grad genomgår även nu. Författarens sammanfattning är att naturområdena utanför tätorten sedan åtskilliga decennier har blivit mer artfattiga, vilket hör ihop med att de gamla hävdade markerna fått ändrad markanvändning eller växt igen. Under senare tid har dock trenden vänt och många av markerna har restaurerats för att gynna den biologiska mångfalden. Den andra trenden som tas upp är att artantalet i stadsmiljön ökar, vilket hör samman med ett stort inflöde av växter från parker och trädgårdar.

Vårklynne *Valerianella locusta*.

En del av växterna är eller kan bli invasiva. Författaren tar upp kanadensiskt gullris *Solidago canadensis* som en art som under några decennier expanderat enormt. Andra exempel är vår- och blåstjärnor (*Scilla*, *Othocallis*), spårroxbär *Cotoneaster divaricatus*, och sträv kardvädd *Dipsacus strigosus*. Kapitlen som behandlar detta är extra läsvärda eftersom beskrivningen stämmer in på vad som gäller i många tätorter, i alla fall i södra och mellersta Sverige (men alla tätorter är förstås inte lika rika som Nyköpings-området). Författaren verkar trots olika hägrande hot se försiktigt optimistiskt på saken, då medvetenheten numera är stor hos allmänhet och myndigheter, med följden att det idag görs mycket för naturvården i offentlig och även privat regi.

Arter, biotoper och utflyktsmål

Artförteckningen upptar uppskattningsvis 1 500 kärlväxt-taxa (arter, underarter, hybrider). Lokaler har tagits med när en art påträffats under åren 1979–2017, men äldre fynduppgifter från sådana lokaler finns också med. I artförteckningen finns uppgifter om frekvens, biotop, observatörer, och i många fall också utbredningskartor. Uppgifterna är baserade på omkring hundra personers bidrag (varav tjugo aktiva under den senaste inventeringen).

Boken tar upp 25 olika utflyktsmål i området. Här finns en bra spridning mellan olika biotoper, i både stads- och naturmiljö. Förutom en beskrivning av växtplatsen och vilka arter man kan finna där, nämns

Desmeknopp *Adoxa moschatellina* t.v. och mörk lungört *Pulmonaria obscura* t.h.

också hur man kommer till platsen, hur man parkerar, hur stigarna går, vilka skodon som är lämpliga, och hur lättgånget det är. Alla besöksmål är försedda med en karta. Kapitlet innehåller också foton på biotoper och sevärda växter.

Kunde ha inkluderats

Några detaljer relaterat till kartor hade kunnat förbättras. Det saknas en bra detaljerad översiktskarta över området. Den som inte kan Nyköping väl rekommenderas att ha en detaljkarta över området bredvid sig vid läsningen. I kapitlet med utflyktsmål kunde det också varit utmärkt att inkludera en översiktskarta där samtliga utflyktsnummer finns inprickade. Dessutom hade det blivit klarare om fotona var märkta med utflyktsnummer, eftersom det ofta fanns flera utflyktsmål på samma uppslag. Slutligen kunde boken i samband med genomgången av geologin ha kompletterats med några kartor som visar berggrund och jordarter i området. Allt detta är som sagts detaljer och någonstans måste man naturligtvis sätta en gräns för vad som ska vara med och inte.

Rekommendation

Du bör införskaffa boken, oavsett om du är från trakten eller inte. Den innehåller allt som kan förväntas av en lokal-flora, men också mycket mer än detta. Floraförändringarna presenteras väl och orsakerna till dessa diskuteras. Boken kommer förhoppningsvis också att fungera som inspiration för andra lokal-flora-projekt (tätorts-floror) som just nu befinner sig i en inventeringsfas och där man kan behöva komma över den tröskel det innebär att publicera sina resultat i bokform med översiktskapitel och artgenomgångar.

Botaniststafetten

Ingen riktig botanist – eller?

NIINA SALLMÉN TEXT

DEN HÄR GÅNGEN tar jag som redaktör själv chansen att delta i botaniststafetten, som är en serie där vi låter botanister berätta om sig själv och sitt intresse för botanik i *Daphne*. Det här kan dock bli den botaniststafett hittills som handlat minst om botanik. Jag har nämligen alltid varit brett intresserad av allt som rör växter, djur och natur, och att begränsa mig och fördjupa mig inom ett ämne är inte riktigt min grej. Istället är jag en person som vill lära mig lite (eller mycket) om mycket. Säkert hade jag stortrivts under renässansen, när man fortfarande kunde vara expert på många vitt skilda områden.

Intresserad från barnsben

Jag funderade på hur jag skulle lägga upp den här texten utan att behöva ta allt i småtråkig, kronologisk, ordning. Min sambo, som är orienterare, och därför på egen begäran har fått följa med som kartläsare på diverse botaniska äventyr, föreslog att jag skulle börja med frågan "Hur hamnade jag här?" Han hade några förslag på var scenen kunde utspela sig – kanske den gången när jag fastnade på en klipphylla utanför Borgafjäll, utan mobiltäckning. Eller när jag blev uppjagad av ett gäng stutar på en stenmur. Men jag landade till slut i att det ändå får bli en småtråkig, kronologisk, ordning, eftersom intresset för naturen har gått som en röd tråd genom mitt liv.

Redan som liten var jag ute mycket i naturen, både hemma i skogarna söder om Strängnäs, men även runt om i Sverige med familjen. Vi bilade mycket, särskilt norrut i Sverige. Vi besökte allt från Dan Anderssons finnmarksskogar i södra Dalarna, till Torne älv i norr, och till Höga kusten och Rolf Lidbergs marker. Och vi plockade bär och svamp, särskilt i de djupa Sörmlandsskogarna. Mina föräldrar nämnde i förbigående fåglar och växter vi såg, och jag snappade upp allt. Redan då måste jag ha haft ett stort intresse för naturen, för mina yngre syskon som också var med på alla dessa turer minns inte att gulsparven räknar till sju, eller att man förr trodde att blåsippan kunde bota leversjukdomar. Jag var ute mycket i skogen själv också, och lärde mig saker utan att någon berättade för mig. När jag lekte i skogen och grävde runt lärde jag mig skillnaden mellan podsol och brunjord, och jag såg skillnaden mellan den 50-åriga granplanteringen och den äldre barrblandskogen intill. Jag visste instinktivt var jag kunde se älgar i skymningen och var den första tussilagon skulle dyka upp på våren.

I mellanstadiet hade vi en lärare som lät oss göra många inspirerande saker. Vi fick göra egen naturfilm på hösten, och jag

Niina Sallmén i Fiby urskog.
FOTO: NIINA SALLMÉN.

Jag (längst bak) och mina syskon när vi skidade sträckan Funäsdalen-Ramundberget, mars 1993.”

FOTO: LEENA SALLMÉN.

Jag, uppflugen i ett träd i en slottspark i Södermanland, omkring 1993.

FOTO: LEENA SALLMÉN.

filmade svampar i skogen. Vi fick också rita och skriva egna små böcker om flora och fauna och jag minns att jag gjorde en fauna över däggdjur i Nordamerika och en flora över svenska havsstrandängar. För en vetgirig 10-åring gav det mycket inspiration till att själv gå ut i naturen för att upptäcka mer. Hemma gjorde jag även böcker om dinosaurier, där jag ritade av olika dinosaurier och skrev ner alla fakta jag hittade om dem. Att skriva och läsa, var och är, tillsammans med naturen, mina största intressen.

Kan man jobba med sin hobby?

Fastän jag knappt visste att det gick att arbeta som biolog, kändes det som ett givet val för universitetsstudierna att läsa det ämne som var allra roligast, det vill säga biologi. Att läsa biologi vid Uppsala universitet var mycket givande. Programmet började med två grundår med en bred introduktion till biologi. Det blev flera resor till universitetets fältstationer Klubban i Fiskebäckskil och Norr Malma vid sjön Erken i Uppland. När vi valde grupparbeten var det ofta projekt om djur som föll mig mest i smaken. Vi lade ut nät i Gullmarsfjorden och studerade fiskar, och jagade meståg i skogarna kring Erken för att studera deras beteende när de födosökte. Efter grundåren fick vi välja fortsatta kurser och inriktning fritt, och det var nog först då jag började inrikta mig mer mot botanik. Fortfarande var dock även naturvård och ekologi ett stort intresse.

Under studierna började jag förstås fundera på hur jag skulle få ett av de eftertraktade (men på den tiden fortfarande ganska få) biologjobben. Jag sökte (och fick!) ett jobb som inventerare av artrika väggkanter på dåvarande Vägverket, och om jag hade tagit det hade jag möjligtvis blivit en duktigare botanist än vad jag är idag. Men medan jag väntade på beskedet hann jag tacka ja till ett jobb som naturguide och vandrarhemsvärdinna på Stora Karlsö. Det var ett fantastiskt jobb som gav vänner för livet, och där vi fick möjlighet att lära oss mycket om öns geologi, rika fågelliv och lund- och alvarflora. Kontakter och tillfälligheter ledde sedan till ett jobb inom åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) på Länsstyrelsen i Uppsala, där jag fick fördjupa mig i Uppsala läns natur och bland annat ansvarade för åtgärdsprogram för arter som mosippa, violgubbe och klöversobermal. Återigen fick jag arbeta brett med flera olika artgrupper, och med arternas historik, ekologi såväl som skötselbehov. Givetvis var jag inte expert på alla de arter som jag fick ansvar för. Vilket inte heller behövdes, eftersom en ÅGP:ares viktigaste uppgift är att kunna planera, samordna, och få åtgärder utförda. Man får istället möjlighet att samarbeta med folk i hela landet som är experter på de olika arterna, vilket i sig är en mycket rolig del av arbetet. Tänk vilka kunniga, ibland nästan legendariska, människor jag har fått arbeta med!

Klubbans biologiska station, maj 2004. Jag och min projektgrupp sitter och lagar våra fiskenät medan våra kursare badar. Av någon anledning var de mest ambitiösa projekten alltid de roligaste, enligt mig.

FOTO: BEATRICE JONSSON.

Blomsterprakten i Häverö
prästäng 2017.

FOTO: NIINA SALLMÉN.

Naturföretaget

Efter tre och ett halvt år på Länsstyrelsen fick min projektanställning inte längre förlängas, och pengar till fast anställning fanns inte. Det var jag lättad över, för även om jag än idag saknar de härliga människorna som jag jobbade med där, hade jag redan siktet inställt på något som inte går att kombinera med ett jobb på Länsstyrelsen: Jag ville starta företag! Så fort jag blev fri startade vi Naturföretaget. Eller egentligen registrerade vi företaget redan några månader tidigare, men våren 2010 klev jag in i företaget. Första året kombinerade jag företaget med att vara anställd i NILS-inventeringen (Nationell Inventering av Landskapet i Sverige) vid SLU i Umeå och på Centrum för biologisk mångfald i Uppsala, men sedan 2011 har jag arbetat heltid inom Naturföretaget.

Företaget har gett mig och Karolin Ring, som jag driver företaget med, en möjlighet att få jobba brett med olika typer av uppdrag, resa runt i Sverige, och att få besöka olika typer av miljöer, precis som jag gillar. Tillsammans har vi provfiskat flodkräftor på ett skjutfält medan de sköt med målsökande robotar, jobbat i Sveriges björntätaste område

i flera fältsåsonger utan att se en björn (däremot såg jag en järv!), och kört bil över broar så rangliga att en normal människa inte hade kommit på tanken att köra där. Kort sagt, haft väldigt kul. Min uppmaning är därför att våga ta språnget och starta ett företag om man går i sådana funderingar. Trots att jag nu har jobbat i Naturföretaget i snart 10 år känns det fortfarande nytt och spännande. Vi får hela tiden nya typer av uppdrag och jag får jobba med allt ifrån naturvärdesinventering och kärlväxtinventering till framtagande av åtgärdsprogram, skrivande av skötselplaner, utredning av bevarandestatus för skyddade arter, m.m. Förutom den bredd och kompetensutveckling man får är det även väldigt givande att ha huvudansvaret för verksamheten, och skönt med den frihet som det innebär.

Jag tycker om att mitt jobb ger mig chansen att vara ute mycket och fortsätta att lära mig mer om naturen genom att vistas i den. Något av det bästa jag vet, är när jag lär känna en ny art tillräckligt bra för att kunna läsa av landskapet och veta var jag kan hitta den. Jag letade till exempel efter lappranunkel i flera till synes lämpliga sumpskogar kring Åsele när jag arbetade med nyckelbiotopsinventering, men så plötsligt en dag kände jag att den här platsen är perfekt. Och se, där växte lappranunkeln! Efter det hittade jag den nästan alltid när jag förväntade mig det. Ett annat minnesvärt uppdrag ur botanistsynpunkt är den uppföljning av typiska arter i gräsmarker och rikkärr som vi gjorde på uppdrag av Länsstyrelsen i Stockholm 2017–2018. Aldrig har jag fått besöka så många fina hävdade miljöer i ett och samma uppdrag som då. Grädden på moset var slätterängen i Häverö prästäng, dit jag kom när floran stod i dess fullaste prakt. Jag möttes av höskallra, ormrot, majviva, gullviva, darrgräs, tvåblad, grönvit nattviol, hårstarr och massvis med natt och dag.

Jag och Dante på utflykt i Fiby urskog, oktober 2018.
FOTO: NIINA SALLMÉN.

Edith studerar knärot i Adolfsbergsskogen i Storvreta på en av våra utflykter, september 2019.

FOTO: NIINA SALLMÉN.

Botaniststafetten arter:

Gulspurv *Emberiza citrinella*

Blåsippan *Hepatica nobilis*

Älg *Alces alces*

Tussilago *Tussilago farfara*

Mosippa *Pulsatilla vernalis*

Violgubbe *Gomphus clavatus*

Klöversobermal

Anacamptis fuscella

Lappranunkel *Coptidium lapponicum*

Höskallra *Rhinanthus angustifolius*

Ormrot *Bistorta vivipara*

Majviva *Primula farinosa*

Gullviva *Primula veris*

Darrgräs *Briza media*

Tvåblad *Neottia ovata*

Grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*

Hårstarr *Carex capillaris*

Natt och dag *Melampyrum nemorosum*

Bli en bättre botanist

Parallellt med företaget har jag och Karolin alltid haft ambitionen att fortsätta att engagera oss i ideella föreningar. Det är så jag kom att bli redaktör för *Daphne*, tillsammans med mitt stora intresse för att skriva, antar jag. På fritiden är vi ute så mycket vi kan med föreningar som till exempel Upplands botaniska förening och Svensk lichenologisk förening. Det har tyvärr blivit mycket mindre av det för min del sedan jag fick barn, men å andra sidan är vi nu även ute med barnen. Jag vill ge mina barn lika goda möjligheter att upptäcka naturen som jag själv hade, även om jag inser att vi har ett geografiskt handikapp när vi bor i centrala Uppsala istället för ute på landet där jag växte upp. Men särskilt Dante, min 5-åring, är förtjust i att följa med mig ut i skogen. Han har redan fått se fina platser som Fiby urskog, Muddus nationalpark och Stora Karlsö (förstås). Och i helgen var vi ute på Ölands alvar i novemberrusket.

Under 2020 ska jag ha som mål att besöka ett naturreservat i månaden, vilket jag redan har tjuvstartat med under hösten 2019. Det känns väl lite, men kanske ändå kan ses som ett högt mål under småbarnsåren. Ibland får nog barnen följa med, men ibland ska jag också åka själv, så att jag får chansen att nördra ner mig i arter hela dagen i lugn och ro. Och förhoppningsvis bli en ännu bättre botanist.

Kontaktuppgifter till floraväktarsamordnarna

AB län Jan Andersson
Nybodagatan 5, 171 42 Solna
jan@bsis.org 070-674 68 39

C län Mora Aronsson
Övergrans kyrkväg 8, 746 93 Bålsta
mora.aronsson@habonet.net 070-668 26 82

D län Bo Karlsson
Måsvägen 26, 641 93 Katrineholm
bovil@telia.com 0150-391 97

Eva Grusell
Horn Sköthagen 9, 611 93 Nyköping
eva.grusell@icloud.com 070-544 45 31

Styrelse från 2019

Ordförande

Magdalena Agestam
08-649 15 69

Vice ordförande

Jan Andersson
070-674 68 39

Sekreterare vakant (sekr@bsis.org)

Kassör (kassa@bsis.org)

Måns Persson
073-588 22 27

Klubbmästare

Yolanda Karlsson
0720-26 59 41

Ledamöter

Bo Eknert 073-766 93 08
Anders Erixon 0730-25 09 55
Henry Gudmundson 08-712 80 45
Lennart Iselius 070-885 92 83
Birgitta Sang 073-892 48 63

Alla nås per epost via
fornamn@bsis.org

Styrelse från 2019

Ordförande Sebastian Sundberg
sebastian.sundberg@slu.se
070-231 77 85

Vice ordförande Karin Wiklund
karinwiklund@telia.com
072-565 96 12

Sekreterare Anneli Sandström
anneli_sandstrom@hotmail.com
070-621 70 04

Kassör Håkan Lernefalk
hakan.lernefalk@gmail.com
073-788 97 67

Ledamöter Mora Aronsson
mora.aronsson@habonet.net
070-668 26 82

Anders Jacobson
Anders.Jacobson@slu.se
070-432 29 87

Sofia Lundell
sofia_sian@hotmail.com
073-522 00 60

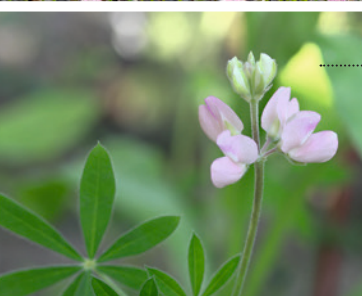
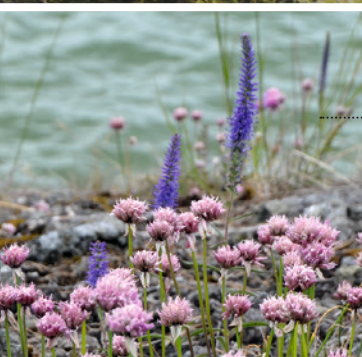
Christina Pörschke

Johanna Sköld
johanna.skold@skola.uppsala.se
0705-53 63 40

Ingvar Sundh
ingvar.sundh@telia.com
070-383 30 63

Daphne

ÅRGÅNG 30:2 2019

Innehåll

- 2 Exkursion med Upplands Botaniska Förening till Orsa finnmark och Hamra nationalpark – *Anders Helander*
- 5 Skärgårdssommar med kultur – *Anders Erixon* och *Henry Gudmundson*
- 9 Floran på naturaliserade åkrar på Östahalvön, Heby kommun – *Camilla Winqvist*
- 13 Välbesökt ruderatmark på Färingsö – *Patrik Engström*
- 16 Åter till källfränet i Samnan, sydost om Uppsala – *Sebastian Sundberg*
- 23 Botaniststafetten. Niina Sallmén. Ingen riktigt botanist eller? – *Niina Sallmén*

Bokrecension

- 18 Recension: Nyköpings flora – *Jan Y Andersson*

Omslag: *Norna Kalypso bulbosa*. Foto *Anders Helander*.